

Česká bioklimatologická společnost Praha

Sekretariát: Boční II 1401, 141 31 Praha 4 - Spořilov

I n f o r m a č n í   z p r a v o d a j

pro členy Společnosti

č. 34

Praha, prosinec 2004

Sestavil: RNDr. Jaroslav Střeščík, CSc.

ISSN 1212-3420

Zpráva

o činnosti České bioklimatologické společnosti za rok 2003

Odborná, vědecká a publikační činnost Společnosti se v roce 2003 stejně jako v letech předcházejících opírala o tři oborově specializované sekce. Pro informaci o jejich zaměření uvádíme:

1. Sekce bioklimatologie člověka, předseda Doc. MUDr. Jan Sitar, CSc., s odbornou činností v oblasti bioklimatologie zdravého i nemocného člověka v jeho pracovním a životním prostředí.

2. Sekce bioklimatologie rostlin, předseda Prof. Ing. Ilja Vyskot, CSc., se zaměřením odborné činnosti na vazby rostlinstva s půdně-atmosférickým prostředím, zvláště se zaměřením na zemědělskou a lesnickou rostlinnou produkci, dopady antropicky podmíněných změn podnebí všech dimenzí a krajinné prostředí.

3. Sekce bioklimatologie zvířat, předseda Doc. MVDr. Pavel Novák, CSc., se zabývá vazbami mezi živočišstvím a atmosférickým prostředím se zvláštním zřetelem k potřebám hospodářských zvířat.

Bioklimatologie jako interdisciplinární vědní obor má v našem liberálním hospodářském systému v době transformace na tržní ekonomiku potíže v tom, že se týká jednak vědecké teorie a jednak jevů, které mají charakter veřejných statků. To prakticky velmi omezuje zdroje kapitálu sponzorského. Obory, které tradičně byly v tématice činnosti Společnosti zastoupeny (medicína, životní prostředí, školství, zemědělství, lesnictví), nemají v době své principiální transformace včetně jejich vědeckovýzkumné sféry zatím účinný zájem o aplikaci vědeckých poznatků.

Proto také v roce 2003 se činnost Společnosti soustředila převážně na schválené dotované projekty. Ty však mohou podchytit jen část ze široké problematiky dříve ve Společnosti propracovávané. Objem takto přidělovaných prostředků, podmínky jejich využití a způsob časového přidělování vedl k omezení dalších odborných aktivit. Menší rozsah činnosti má za následek klesající zájem o členství ve Společnosti.

Projekt **I/03**, vydání Zpravodaje č. 33 jako odborné a informační tiskoviny Společnosti o pokrocích poznání v tomto interdisciplinárním oboru a o činnosti a výsledcích práce Společnosti. Od r. 1998 vychází Zpravodaj dvakrát ročně. V letech 2002 a 2003 z technických důvodů byla obě čísla

výjimečně shrnuta do jednoho svazku. Od r. 1998 má Zpravodaj přiděleno ISSN 12212-3420.

Projekt **II/03**, pořádání již v pořadí 24. konference „Člověk ve svém pozemském a kosmickém prostředí“, která se konala v Úpici ve dnech 20. – 22. května 2003. Hlavním pořadatelem byla Hvězdárna v Úpici ve spolupráci s Komisí pro otázky životního prostředí AV ČR, Českou astronomickou společností – východočeskou pobočkou v Úpici, Českou bioklimatologickou společností v Praze, Českou lékařskou společností J.E.Purkyně – Spolkem lékařů v Trutnově a Městem Úpice. Na konferenci bylo přítomno kolem 40 účastníků, předneseno 30 příspěvků a 6 posterů, z nichž bylo vybráno 23 příspěvků k publikování plném znění ve sborníku.

Projekt **III/03**, pořádání konference „Analýza mikroklimatu zemědělských a lesních porostů“, která se konala 26. března 2003 v budově pobočky ČHMÚ v Brně. Konference se zúčastnilo kolem 40 účastníků z České republiky i ze Slovenska, předneseno bylo 16 příspěvků, které byly publikovány na CD v plném znění.

Projekt **IV/03**, vydání publikace „Aktuální otázky bioklimatologie zvířat“. Publikace obsahuje příspěvky přednesené na 17. vědecké konferenci s mezinárodní účastí, která se konala dne 8. prosince 2003 v Brně. Publikace v rozsahu 165 stran byla k dispozici pro všechny účastníky již v průběhu konference.

Mimo projekty dotované prostřednictvím RVS získala ČBkS dotaci od Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy na vydání sborníku přednášek z konference „Člověk ve svém pozemském a kosmickém prostředí“. Publikace obsahuje vybrané (po zhodnocení redakční radou) příspěvky přednesené na 23. semináři stejného jména, který se konal ve dnech 20. – 22. května 2003 v Úpici. Vydán byl v počtu 300 výtisků a jeho rozsah činí 158 stran.

Dále ČBkS spolu s Ústavem hygieny, dietetiky, zoohygieny a vegetabilních potravin Fakulty veterinární hygieny a ekologie Veterinární a farmaceutické univerzity Brno ve spolupráci s Ústřední komisí pro ochranu zvířat, Výzkumným ústavem živočišné výroby Praha a brněnskou pobočkou Čs. Biologické společnosti byla pořadatelem pravidelného semináře „Aktuální otázky bioklimatologie zvířat“, v pořadí již sedmnáctého. Konal se v Brně dne 8. 12. 2003 v prostorách VFU. Přítomno bylo kolem 60 účastníků z ČR a ze Slovenska, prezentováno 30 příspěvků, které byly v plném znění publikovány ve sborníku v rámci projektu IV/03.

ČBkS je řádným členem „Národního klimatického programu“. V roce 2003 pokračovala spolupráce se Slovenskou bioklimatologickou společností zejména zásluhou našich sekcí bioklimatologie rostlin a zvířat. Účast na Česko-slovenské konferenci byla využita k projednání další vzájemné spolupráce. Sekce bioklimatologie rostlin dále spolupracuje s odbornou skupinou agrometeorologie české sekce Evropské agronomické společnosti a s Českou meteorologickou společností.

Členové sekce bioklimatologie člověka ČBkS se i nadále podílejí rozhodujícím způsobem na vydávání biometeorologických předpovědí a na zdokonalování předpovědního modelu pro ně (Mgr. M. Novák). Bývalý předseda ČBkS Ing. V. Krečmer, CSc., pracuje nyní jako předseda Národního lesnického komitétu a v této funkci prosazuje větší aktivitu MŽP ČR v oblasti lesů v životním prostředí spolu s dalšími členy ČBkS.

V roce 2003 získala Společnost dvě rozsáhlé zakázky na vypracování odborných expertíz, jejichž zpracování přesáhne dobu jednoho roku. Zadavatelem první byla brněnská pobočka ČHMÚ a téma znělo „Zpracování základních meteorologických charakteristik pro posouzení očekávaného oteplování zemské atmosféry“. Zadavatelem druhé byl Ústav ekologie krajiny AV ČR, České Budějovice, a téma znělo „Zpracování studie o oběhu uhlíku v agroekosystémech s návrhem opatření ke zlepšení bilance uhlíku v agroekosystémech“. Členové společnosti ve spolupráci s dalšími odborníky, kteří nejsou členy ČBkS, splnili do konce roku část požadovaných úkolů, práce budou pokračovat ještě v roce 2004. Podobné expertní práce jsou jedním z hlavních úkolů vědeckých společností a takto k nim přistupuje také ČBkS.

Statistické údaje

V roce 2003 došlo k dalšímu úbytku členů ČBkS v důsledku neplacení členských příspěvků po dobu dvou let. V průběhu roku 2003 Společnost získala jen dva nové členy. Výše příspěvků byla od roku 2002 stanovena na 200 Kč pro člena v pracovním poměru a 100 Kč pro důchodce a pro studenty. Příspěvky za rok 2003 však dluží dosud plných 25 členů, snad v důsledku zvýšení členských příspěvků, což není dobrá perspektiva do budoucna.

Stav členstva k 31. 12. 2003 :

Sekce bioklimatologie člověka	44 členů,
rostlin	33 členů, z toho jeden čestný
zvířat	18 členů
úhrnem	95 členů

Valné volební shromáždění členů České bioklimatologické společnosti

Valné volební shromáždění členů ČBkS se konalo dne 11. března 2004 v zasedací síni pobočky ČHMÚ v Brně. Důvodem pro volbu tohoto místa a data byly zkušenosti s malou účastí na Valných shromážděních v minulosti. Ta se konala vždy v Praze a je pochopitelné, že pro mimopražské členy není únosné vážit cestu do Prahy pouze pro krátké zasedání. Letošní Valné shromáždění navazovalo na konferenci „Extrémní jevy počasí a jejich dopady“, která se konala v Brně, s předpokladem, že mnozí naši členové (z jiných míst než z Brna) se této konferenci zúčastní a budou tedy přítomni i na Valném shromáždění. Účast na konferenci však byla nečekaně nízká a tomu odpovídala i účast na Valném shromáždění. Přítomno bylo pouze 12 členů, z toho 8 z Brna a okolí.

Přednesena byla krátká zpráva o činnosti, revizní zpráva a plán činnosti na další tříleté období, za nimiž následovala krátká diskuse. Byl konstatován malý zájem o členství v Bioklimatologické společnosti a ještě menší zájem o výkon kterékoli funkce v ní. Z toho důvodu v současném ani v navrhovaném výboru není nikdo uveden jako náhradník či zástupce některého funkcionáře. S menším počtem členů je pak spojena celková menší aktivita a možnosti jejího finančního pokrytí, neboť z dotací je možno uhradit nejvýše 70% nákladů na určený projekt. Poté byl tajnou volbou zvolen nový výbor Společnosti a jmenovitě předseda. Celý výbor bude pracovat ve stejném složení jako v období předcházejícím.

Usnesení

Valné volební shromáždění členů ČBkS se konalo dne 11. března 2004 ve 13.30 hod. v budově pobočky ČHMÚ v Brně za přítomnosti 12 členů.

Valné shromáždění schvaluje:

- zprávu o činnosti ČBkS v minulém funkčním období, přednesenou odstupujícím předsedou Společnosti RNDr. Ing. J. Rožnovským, CSc.,
- zprávu revizní komise vypracovanou Doc. Ing. V. Pasákem, DrSc., a udělení absolutoria odstupujícímu výboru,
- tajnou volbu nového výboru na období 2004–2007 a jmenovitě nového předsedu Společnosti RNDr. Ing. J. Rožnovského, CSc.,
- plán činnosti ČBkS na rok 2004,

- zmocnění výboru Společnosti k případné úpravě členských příspěvků podle požadavků Rady českých vědeckých společností,
- zmocnění výboru Společnosti k doplnění výboru v případě neočekávaného odstoupení některého z jeho členů.
- udělení statutu čestného člena RNDr. Ladislavu Křivskému, CSc., a Prof. Ing. Vladimíru Coufalovi, CSc.

Seznam členů výboru ČBkS zvoleného na období 2001–2004:

předseda RNDr. Ing. Jaroslav Rožnovský, CSc., Ladova 5, 621 00 Brno-Řečkovice, pracoviště Český hydrometeorologický ústav, pobočka Brno, Kroftova 43, 616 67 Brno, tel. 541 211 957 e-mail: roznovsky@chmi.cz.

místopředseda RNDr. Eva Marková, CSc., Radeč 39, 542 62 Úpice, pracoviště Hvězdárna v Úpici, tel. 499 881 731, e-mail: markova@obsupice.cz.

hospodář a organizační tajemník RNDr. Jaroslav Střeštík, CSc., Vyžlovská 44, 100 00 Praha 10, tel. 274 812 637, pracoviště Geofyzikální ústav AV ČR, Boční II 1401, 141 31 Praha 4, tel. 267 103 321, e-mail: jstr@ig.cas.cz.

předseda sekce bioklimatologie člověka Doc. MUDr. Jan Sitar, CSc., Horská 58, 616 00 Brno 16, pracoviště Interní a endokrinologická ordinace Polikliniky v Kuřimi, tel. 541 428 217.

předseda sekce bioklimatologie rostlin Prof. Ing. Ilja Vyskot, CSc., Vídeňská 40, 639 00 Brno, pracoviště Mendelova zemědělská a lesnická univerzita Brno, Zemědělská 1, 613 00 Brno, tel. 545 134 084, e-mail: vyskot@mendelu.cz.

předseda sekce bioklimatologie zvířat Doc. MVDr. Pavel Novák, CSc., Poděbradova 30, 612 00 Brno, pracoviště Veterinární a farmaceutická univerzita, Palackého 1-3, 612 42 Brno, tel. 541 562 579, e-mail: novak@vfu.cz.

Revizní komise:

Doc. Ing. Vlastimil Pasák, DrSc., Gorazdova 14, 120 00 Praha 2, tel. 224 922 615.

Prof. Ing. Vladimír Coufal, CSc., Rooseveltova 26, 160 00 Praha 6, tel. 233 322 605.

Ing. Věra Kožnarová, CSc., Lublaňská 19, Praha 2, pracoviště Česká zemědělská univerzita, 160 00 Praha 6 - Suchbát, tel. 224 382 785, e-mail koznarov@af.czu.cz.

Zpráva revizní komise

o výsledku hospodaření a správnosti účetní evidence České bioklimatologické společnosti Praha ve funkčním období 2001–2004

Vzhledem k ukončení funkčního období výboru ČBkS k 11. 3. 2004 byla dne 5. března 2004 revizní komisí provedena závěrečná kontrola hospodaření a účetních dokladů Společnosti. Hospodář a účetní společnosti, tj. pánové Dr. J. Střeščík a Ing. J. Růžička, podali oběma revizorům v průběhu zmíněné kontroly vyčerpávající informace a případně vysvětlení.

Revizní komise ve složení Doc. Pasák a Ing. Kožnarová (Prof. Coufal se omluvil ze zdravotních důvodů) navázala na poslední zprávu komise ze dne 28. 3. 2001. Revizní komise provedla kontrolu formální a věcné správnosti účetních dokladů a správnosti sestavení ročních účetních výkazů (rozvaha a výsledovka k 31. 12. 2003).

Revizní komise dále konstatovala, že finanční prostředky byly racionálně čerpány k zajištění vytčených úkolů Společnosti. Jejich vyúčtování bylo shledáno bez závad a v souladu s platnými předpisy. Účetnictví vlastních prostředků a prostředků z dotací je vedeno odděleně v souladu s předpisy AV.

Výsledek revize: Při kontrole revizní komise nezjistila žádné nedostatky ve vedení účetnictví, v čerpání dotací ani při sestavení ročních účetních výkazů; všechny zaúčtované doklady jsou vedeny v souladu s platnými předpisy.

Revizní komise proto doporučuje Valné hromadě schválit hospodaření a finanční výsledek Společnosti za kontrolované funkční období 2001–2004.

V Praze dne 5. 3. 2004

*Prof. Ing. Vladimír Coufal, CSc.
Ing. Věra Kožnarová, CSc.
Doc. Ing. Vlastimil Pasák, DrSc.*

Revize hospodaření ČBkS

Kontrolní odbor Kanceláře Akademie věd ČR provedl dne 21. 6. 2004 kontrolu použití dotace ze státního rozpočtu v České bioklimatologické společnosti v roce 2003. Tyto kontroly se konají postupně ve všech vědeckých společnostech přibližně po 7 letech (poslední byla v roce 1997).

Podle Stanov společnosti, schválených Ministerstvem vnitra ČR dne 20. 1. 1994 je společnost charakterizována jako dobrovolná výběrová organizace pracovníků v oboru bioklimatologie s účelem podílet se na rozvoji a zvyšování úrovně oboru bioklimatologie. Společnost vede jednoduché účetnictví formou peněžního deníku v souladu se zákonem o účetnictví. V účetnictví společnosti jsou účetní doklady zakládány chronologicky. Doklady, kterými je čerpána dotace, jsou založeny s ostatními doklady. V souladu se Zásadami pro poskytování dotací jsou řádně označeny. To, že se jedná o dotaci, je vyznačeno i v peněžním deníku. Z dokladů vyplývá, že dotace byla použita účelově na účel, který byl uveden v Rozhodnutí o jejím přidělení.

Z přehledu čerpání je patrné, že dotace na každý projekt dosáhly méně než 70% celkových nákladů na příslušný projekt, což je v souladu se zásadami pro přidělování dotací.

Z uvedeného vyplývá, že finanční prostředky přidělené společnosti na krytí nákladů schválených projektů ze státního rozpočtu byly přiděleny a použity v souladu se Zásadami vlády pro poskytování dotací ze státního rozpočtu České republiky nestátním neziskovým organizacím ústředními orgány státní správy, které jsou přílohou usnesení vlády ČR ze dne 7. února 2001. Proto není třeba přijímat žádná další opatření.

(zkráceno)

Poznámka: nedodržení výše uvedených zásad by nepochybně vedlo ke krácení dotací v následujícím roce.

Činnost ČBkS v roce 2005

Činnost ČBkS bude i v roce 2005 částečně financována státem prostřednictvím Rady vědeckých společností, složky Akademie věd, formou dotace jednotlivých projektů. Těžištěm činnosti Společnosti budou tedy následující projekty:

Projekt **I/05** – Vydání Zpravodaje č. 35 pro členy ČBkS, odborného informativně-organizačního obsahu v hraničním vědním oboru bioklimatologie všech tří skupin – člověka, rostlin a zvířat – v nákladu 110 výtisků o rozsahu cca 25-30 stran. Zpracovatelem projektu je RNDr. Jaroslav Střeščík, CSc.

Projekt **II/05** – Pořádání pravidelného, v pořadí již 26. semináře „Člověk ve svém pozemském a kosmickém prostředí“. Seminář se bude konat v Úpici ve dne 17. – 19. května 2005. Zpracovatelkou a realizátorkou projektu je RNDr. Eva Marková, CSc. Informace a přihlášky: RNDr. Eva Marková, CSc., Hvězdárna v Úpici, U Lipek 160, 542 32 Úpice, tel. 499881731 nebo 499882289, e-mail: markova@obsupice.cz nebo mullerova@obsupice.cz. Podrobnější informace jsou na www stránkách <http://www.obsupice.cz> → seminář, kde je i elektronický formulář přihlášky. Přihlášku i s abstraktem je nutno poslat do 28. 2. 2005.

Projekt **III/05** – Vydání publikace „Metody měření, vyhodnocení a výpočtů evaporace a evapotranspirace“. V této publikaci budou uveřejněny příspěvky účastníků stejnojmenného semináře, který se bude konat v Brně v březnu 2005 v budově pobočky Českého hydrometeorologického ústavu. Zpracovatelem a realizátorem projektu je RNDr. Ing. Jaroslav Rožnovský, CSc. Informace a přihlášky na seminář: RNDr. Ing. Jaroslav Rožnovský, CSc., ČHMÚ, pobočka Brno, Kroftova 43, 616 67 Brno, e-mail: roznovsky@chmi.cz .

Projekt **IV/05** – Vydání publikace „Aktuální otázky bioklimatologie zvířat 2005“. V této publikaci budou uveřejněny příspěvky účastníků stejnojmenného semináře, který se bude konat v Brně v prosinci 2005 v areálu Veterinární a farmaceutické univerzity. Zpracovatelem a realizátorem projektu je Doc. MVDr. Pavel Novák, CSc. Informace a přihlášky na seminář: Doc. MVDr. Pavel Novák, CSc., VFU Brno, Palackého 1-2, 312 42 Brno, e-mail: novakp@vfu.cz.

Podle novelizovaných směrnic pro dotace se pořádání konference nebo semináře a vydání sborníku považuje pro účely poskytování dotací za dvě samostatné akce. ČBkS se samozřejmě bude podílet také na publikování přednesených referátů na konferencích v Úpici (projekt II) a na pořádání seminářů, z nichž budou příspěvky publikovány v rámci projektů III a IV.

V roce 2005 uplyne rovných 40 let od založení naší Společnosti. Tehdy Československá bioklimatologická společnost byla založena 8. září 1965 na ustavující schůzi v Národním domě v Praze na Vinohradech na náměstí Míru. Při příležitosti tohoto výročí se bude konat XV. Česko-Slovenská

bioklimatologická konference. Místem konání budou Křtiny u Brna, termín zatím předběžně 8.-12. září 2005. Členové Společnosti obdrží pozvánky zvláště, jakmile bude stanoven definitivní termín a program a dojednáno ubytování. Předběžně je možné se ovšem přihlásit už nyní. Informace a přihlášky: RNDr. Ing. Jaroslav Rožnovský, CSc., ČHMÚ, pobočka Brno, Kroftova 43, 616 67 Brno, e-mail: roznovsky@chmi.cz .

Internetové stránky České bioklimatologické společnosti

V roce 2004 byly zřízeny internetové stránky naší Společnosti. Jsou umístěny na serveru Českého hydrometeorologického ústavu a lze se na ně dostat volbou adresy:

<http://www.chmi.cz/meteo/CBKS/index.htm>

kde CBKS je závazné psát velkými písmeny. Na stránkách jsou (a budou postupně dodávány) základní informace o Společnosti, přehled konferencí pořádaných v posledních letech s úplnými texty příspěvků, úplné texty Informačních zpravodajů a aktuální informace o konferencích připravovaných v blízké budoucnosti, včetně akcí pořádaných partnerskými organizacemi. Kdo máte přístup k internetu, věnujte pozornost těmto stránkám, protože právě podrobnější informace o připravovaných konferencích obvykle nebývají k dispozici v době vydání tištěného Zpravodaje. Spolupracující organizace budou postupně požádány, aby zařadily na své stránky také odkaz na naši Společnost. Za pozornost stojí stránky Rady českých vědeckých společností – <http://www.cas.cz/rvs> – odkud je možné dostat se na stránky jednotlivých vědeckých společností, pokud je mají.

Oznámení o archivaci

Dne 26. listopadu 2004 byla v Plzni realizována druhá fáze předání 28 literárních pramenů, týkajících se lékařské biometeorologie a bioklimatologie, z pozůstalosti zemřelého docenta Matouška, které byly deponovány v archivu doc. Barcala. Písemnosti převzal Český hydrometeorologický ústav, pobočka v Ústí nad Labem, zastoupený Mgr. Martinem Novákem.

Kromě jiného jsou v předávaném fondu odborné literatury některá, pro nás již klasická díla, např. autorů de Rudderera, Berga, Lichta, Sargenta

a Trompa, některé příručky Státního ústavu meteorologického v Praze z let 1921 až 1926 a další zajímavé publikace.

Rudolf Barcal

Zpráva z konference "Člověk ve svém pozemském a kosmickém prostředí (18. – 20. května 2004 v Úpici)

Ve dnech 18.–20. května 2004 se v Úpici uskutečnila 25., tedy jubilejní, interdisciplinární konference s názvem "Člověk ve svém pozemském a kosmickém prostředí", kterou pořádala Hvězdárna v Úpici ve spolupráci s Komisí pro otázky životního prostředí AV ČR, Českou astronomickou společností – východočeskou pobočkou v Úpici, Českou bioklimatologickou společností v Praze, Českou lékařskou společností J.E.Purkyně – Spolkem lékařů v Trutnově a Městem Úpice. Hlavním garantem akce byla Hvězdárna v Úpici. konference se zúčastnilo kolem padesáti odborníků z různých zainteresovaných oborů i zájemců z naší republiky a ze Slovenska. Mimo jiného přijal také pozvání předseda Rady vědeckých společností prof. MUDr. Ivo Hána, DrSc. a zástupce předsednictva Akademie věd ČR RNDr. Pavel Hejda, DrSc. Pozván byl také RNDr. Ladislav Křivský, CSc., který je duchovním otcem této konference, ze zdravotních důvodů se ale bohužel nemohl zúčastnit.

Po slavnostním otevření konference, při němž vystoupil starosta města Úpice pan Ing. Zdeněk Peterka a pan prof. Hána za RVS, která je mezi pořadateli zastoupena hned třemi společnostmi, a jako zdravice omluveného dr. Křivského byly přečteny dva jím vybrané úryvky z jeho knihy „Já a moje panoptikum“, přednesl RNDr. Ing. Jaroslav Dykast, CSc. pozvaný shrnující referát „25 let seminářů – ohlédnutí“. V něm vyzdvihl a ocenil důležitost vzniku a prakticky každoročního konání tohoto semináře (dnes už vlastně konference) a její přínos pro spolupráci mezi pracovníky jednotlivých oborů na konferenci každoročně zastoupených.

Konference byla již tradičně rozdělena na jednotlivé bloky – astronomický, geofyzikální, meteorologický, ekologický, medicínský a filozofický. Celkem zazněly 32 referáty a byly vyvěšeny 4 postery z uvedených oblastí, přičemž většina z nich se zabývala vztahy a souvislostmi mezi jednotlivými obory.

Mezi astronomickými referáty stojí za zmínění referáty J. Klimeše st., a J. Klimeše ml.: „Pozorování podzimní sluneční aktivity v roce 2003“, v němž rozebírali otázku, zda šlo o věc tak mimořádnou, jakou z této

záležitosti činily sdělovací prostředky, a J. Čecha: „Sluneční soustava – sluneční činnost – hvězdná soustava – hvězdná činnost“.

Geofyzikální referáty byly mimo jiného zaměřeny také na vysokou sluneční aktivitu na podzim 2003 (Boška, Burešová, Šauli: „Efekty geomagnetických bouří v ionosféře pozorované současně s polární září ve středních výškách“) a např. na zkoumání souvislosti sluneční a geomagnetické aktivity s prouděním vzduchu (J. Bochníček a P. Hejda: „Souvislosti mezi rozložením převládajících větrů na zimní severní hemisféře“).

Do meteorologické části byl zařazen referát rozebírající mimořádný vývoj počasí v r. 2003 (J. Rožnovský: „Teplotní extrémy roku 2003“) a již tradičně byla řešena otázka biometeorologických předpovědí (M. Novák: „Vyjádření teploty pro účely biometeorologické předpovědi“). V ekologické části zazněl jeden z nejzajímavějších příspěvků konference a to „Kvalita ovzduší ČR z hlediska standardně sledovaných znečišťujících látek“, přednesený J. Sládečkem.

V medicínské části bylo vzpomenuo zesnulého chronobiologa MUDr. Zdeňka Hejla příspěvkem Z. Hejl a J. Střeščík: „Měsíční periody u nemocnosti v n. p. Jihlavan v letech 1965–1974“, v němž J. Střeščík využil data a podklady shromážděné právě Z. Hejlem, které by jinak upadly v zapomenutí.

Ve filozofickém bloku zaujalo vystoupení Jiřího Kulta „Referát o knize CH Richet: Pojednání o metapsychice“, v němž účastníky seznámil s českým překladem tohoto díla významného francouzského vědce a nositele Nobelovy ceny.

Zpestřením programu byla večerní přednáška Rostislava Rajchla, věnovaná archeoastronomii. V zajímavé, i když poněkud dlouhé přednášce byly účastníci provedeni po celé planetě prehistorickými observatořemi a dalšími archeologickými zajímavostmi, které dle předpokladu badatelů sloužily astronomii.

Odborná úroveň konference byla vysoká, o čemž svědčí velký zájem našich i slovenských odborníků z jednotlivých zahrnutých oborů a vysoce kvalifikovaná diskuse po každém referátu. Bohužel již tradičně bylo mezi účastníky poměrně malé zastoupení lékařů a meteorologů. V tomto směru je třeba do budoucna učinit větší propagaci, neboť problematiku vztahů a působení jednotlivých faktorů je třeba řešit komplexně, v čemž právě lékaři a meteorologové hrají velmi důležitou a dá se říci nezastupitelnou roli. Jejich účast by prospěla jak dalšímu zvednutí úrovně konference, tak užší spolupráci

a lepšímu řešení některých společných problémů, které bez navázání úzkých kontaktů a výměny zkušeností v širším zasvěceném kolektivu s možností diskuse je prakticky neproveditelné.

O konferenci byl poměrně značný zájem i mezi sdělovacími prostředky, informace z ní byly publikovány průběžně. Zástupci některých sdělovacích prostředků byli přímo přítomni na konferenci.

Z konference bude vydán sborník.

Eva Marková

Bioklimatologické pracovní dny 2004

Mezinárodní vědecká konference v rámci pravidelně pořádaných konferencí Bioklimatologické pracovní dny, s názvem „**Zmeny podnebia – extrémny počasie – organizmy a ekosystémy**“ se konala ve dnech 23. – 26. 8. 2004 v areálu SOUP Viničky, okres Trebišov, v malebné tokajské vinohradnické oblasti na jihovýchodě Slovenska na svazích Zemplínských vrchů nad řekou Bodrog. Hlavním pořadatelem byla Slovenská bioklimatologická spoločnosť, mnohé další instituce včetně naší ČBKs byly spolupřáteli.

Atraktivní místo konání konference se jistě také zasloužilo o velký počet účastníků, jichž do místa pro mnohé velmi vzdáleného přijelo téměř sto, z toho asi čtvrtina z České republiky. Tomu odpovídal také počet přihlášených a přednesených příspěvků. Devět vybraných bylo předneseno na plenárním zasedání, dále se pak jednání odehrávalo paralelně vždy ve dvou sekcích.

Někdy bylo obtížné se rozhodnout, které sekce se zúčastnit. Celkem bylo takto předneseno 77 ústních referátů v následujících sekcích: agroklimatologie 9, vinohradnictví 5, všeobecná klimatologie 9, lesnická klimatologie 17, zoo-klimatologie 10, agrohydrologie a ochrana půdy 15, geofaktory a životní prostředí 12. K tomu ještě 21 posterů bez rozlišení sekcí. Účastníci z České republiky přednesli 27 ústních referátů, kromě toho byli spoluautory několika dalších se slovenskými kolegy. Jak je vidět z názvů sekcí, zcela převládala zemědělská tematika. Jen jediný příspěvek se zabýval lékařskou tematikou a několik příspěvků meteorologií, všechny byly zahrnuty do všeobecné klimatologie.

Součástí konference byla také polodenní exkurze po přírodních pamětihodnostech v okolí, spojená s návštěvou muzea v Trebišově a ochutnávkami tokajského vína, která i přes nepřízeň počasí byla zajímavá.

Všechny přednesené referáty byly publikovány na CD nosiči v češtině nebo slovenštině. Abstrakty byly publikovány v angličtině ve zvláštním malém sborníku (rozdělení příspěvků do sekcí se v tomto sborníku poněkud liší od seřazení na CD), jehož součástí byl zmíněný CD. Tento sborník s CD byl k dispozici účastníkům přímo na konferenci.

Jaroslav Střeščík

Stopy pohybu Slunce v evropských teplotních řadách

Velká pozornost je stále věnována možným mimozemským vlivům na dlouhodobé změny klimatu. Nejčastěji se jako mimozemské vlivy uvažuje sluneční nebo geomagnetická aktivita. Avšak zde je rozpor – zatímco ve sluneční a v geomagnetické aktivitě zcela převládá jedenáctiletá perioda (a jiné periody se uplatňují podstatně méně), v klimatických řadách tato perioda není. Tím je možné zpochybnit předpokládaný vliv sluneční aktivity na změny klimatu. Proto byl hledán jiný děj ve sluneční soustavě, u kterého by existovaly periody podobné těm, jaké se pozorují na Zemi v klimatických řadách. Tímto dějem je pohyb Slunce kolem barycentra, společného těžiště sluneční soustavy.

Všechny planety se pohybují po eliptické dráze kolem tohoto těžiště, a Slunce také. Celý systém musí být v rovnováze, takže Slunce je působením každé planety vychýleno na opačnou stranu od barycentra, než leží planeta. Je to jako rovnováha na páce známá ze středoškolské fyziky. Příspěvky od jednotlivých planet se sčítají. Slunce se tak pohybuje po složité křivce, v níž se dají vysledovat vzájemné polohy planet. Rozhodující vliv mají pouze čtyři

velké planety (Jupiter, Saturn, Uran, Neptun), vliv ostatních je zanedbatelný. Základem této pohybové křivky je smyčka, kterou Slunce proběhne přibližně za 20 let. Následující smyčka je pootočena o 120° . Takto se ovšem Slunce pohybuje v období, kdy se účinky Urana a Neptuna ruší, tj. když se planety nacházejí v opozici, takže se uplatňuje pouze Jupiter a Saturn. Toto období trvá přibližně 60 let a za tuto dobu vytvoří smyčky trojlístek. Stejná situace se opakuje vždy po 180 letech. V mezidobí (120 let) jsou smyčky různě pokřivené, zvláště jejich orientace.

Vzniká tak cyklus přibližně 180-letý (přesně 179 let), po jehož uplynutí se opakuje přibližně stejná konfigurace planet. Také v teplotních řadách pozorovaných na Zemi lze najít podobný 180-letý cyklus, přičemž maxima teplot připadají přesně na období, kdy se Slunce pohybovalo po neporušené dráze v podobě trojlístku.

Kromě tohoto dlouhého cyklu se v teplotních řadách vyskytuje ještě řada kratších period, jejichž superpozice dává zvlnění u pozorovaných řad. Ve spektru pohybu Slunce, ať už uvažujeme jakýkoli parametr (vzdálenost Slunce od barycentra, rychlost pohybu, zakřivení dráhy apod.), se opakuje několik stále stejných významných period. Významné jsou dvě skupiny vrcholů: jedna kolem 12,7 roků a druhá kolem 7,8 roků, a menší osamocený vrchol kolem 10 roků. V úseku mezi 8 a 10 roky je nápadné minimum, neleží zde žádný ani bezvýznamný vrchol. Vyznačené periody většinou odpovídají dobám vzájemných konjunkcí velkých planet, případně se rovnají jejich polovině (vyšší harmonická). Je zajímavé, že žádné maximum neleží v periodě blízké 11 letům, což je perioda slunečního cyklu.

Spektrum spočtené obdobně pro teplotní řadu ze střední Evropy je až překvapivě podobné spektru pro parametry slunečního pohybu. Jednotlivá maxima leží téměř přesně ve stejných periodách jako ve spektru parametrů slunečního pohybu. Shodně s ním se nevyskytuje žádné, ani slabé, maximum kolem periody 11 let, nápadné je také ploché minimum mezi periodami 8 a 10 let. Spektra z jednotlivých stanic se navzájem poněkud liší, ale rozdíly se týkají prakticky pouze výšky jednotlivých vrcholů, nikoliv polohy, tedy hodnoty periody. Ukazuje se dále, že výraznost jednotlivých vrcholů je v různých dobách různá. Systém výše popsanych period se nápadně projevuje především v období uspořádaného pohybu Slunce, zatímco v mezidobí téměř mizí.

V současné době je již za námi období uspořádaného pohybu Slunce (trojlístky) a vstupujeme do období, kdy jsou smyčky pokřivené. Tato situace by měla přispívat ke snížení pozorovaných teplot vzduchu na Zemi. To se nepozoruje, protože jiné efekty, které naopak způsobují růst teploty vzduchu,

jsou silnější. Mimoszemské vlivy tedy tento růst zmirňují. Snad proto se dosud nepozoroval tak velký růst teplot vzduchu, jaký předpovídají některé katastrofické scénáře. Avšak tato kompenzace potrvá nejvýše do roku 2050, potom naopak budou mimozemské vlivy přispívat k růstu teplot. Do té doby bude třeba snížit antropogenní ovlivňování klimatu, aby nebyl naplněn katastrofický scénář.

Co se týče period v oboru 6 – 16 roků, ty zatím prognostický význam nemají, protože v období neuspořádaného pohybu Slunce, do něhož vstupujeme, se prakticky neprojeví, budou mít význam po roce 2050. Avšak shoda period v teplotních řadách s periodami ve slunečním pohybu naznačuje, že vazba mezi těmito zdánlivě zcela nesouvisejícími jevy je zřejmě mnohem větší, než se na první pohled zdá.

*(Z pracovní porady PAGES v budově AV ČR, Praha, duben 2004)
Ivanka Charvátová, Jaroslav Střeštík*

Biometeorologie ve vnitřním lékařství aneb „pili jsme pivo s Bobkem...“

V roce 2004 vzpomínáme 95. výročí narození (4. 1. 1909) a 40 let od úmrtí (24. 11. 1964) univerzitního profesora MUDr. Karla Bobka, přednosty interní kliniky Lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Fakultní nemocnice v Plzni, hlavního internisty Československé republiky a předsedy prvního širokého bioklimatologického uskupení v naší republice, Odborné pracovní skupiny Čs. meteorologické společnosti při ČSAV (Foto 1).

V polovině padesátých let byl kooptován do několikačlenného poradního orgánu ČSAV – Bioklimatologické komise, založené v roce 1953. Velmi záhy se odborně i lidsky sblížil s předsedou komise akademikem Václavem Novákem, z jehož podnětu výše zmíněnou Odbornou skupinu v roce 1959 (13. listopadu) založil (Foto 2 – odleva: doc. MUDr. Jiří Matoušek, ing. Václav Picko, prof. MUDr. Karel Bobek, ing. Vladimír Krečmer, RNDr. Emil Veselý, MUDr. Josef Novák). Záhy se také stal členem International Society of Biometeorology se sídlem v holandském Leidenu a členem redakční rady v International Journal of Biometeorology ve švýcarském Bernu.

Pozitivní vztahy k biometeorologické problematice projevil profesor Bobek, jako prvně český internista, již mnohem dříve, v roce 1947. V té době publikoval svoji habilitační práci „Prudký zánět plic“ (1. vydání Plzeň, Th. Mareš, 354 s., S. 40-58), práci, kterou věnoval svému učiteli profesoru, později akademikovi Josefu Pelnářovi. V kapitole o predisponujících činitelích se Bobek zmiňuje kromě jiného také o meteorologických vlivech. Za významný faktor v patogenezi tohoto onemocnění tehdy považoval náhlou změnu teploty ovzduší při snížené odolnosti lidského organismu v zimních a jarních měsících. Vycházel přitom především ze svých patnáctiletých zkušeností, získaných jednak desetiletou praxí na II. české interní klinice profesora Pelnáře v Praze, jednak pětiletým vedením tehdejšího interního oddělení Městské veřejné nemocnice v Plzni. Čerpal i ze svých studijních cest do Švédska, Dánska a především Anglie, kde studoval písemné prameny v knihovně cambridgeské a oxfordské.

Profesor Bobek byl výtečným diagnostikem, což jsem měl vzácnou příležitost sledovat od roku 1953 na jeho klinice jako volontér, později vědecká síla, sekundární lékař a odborný asistent. Velikým diagnostickým celosvětovým problémem bylo ale v té době včasné klinické rozpoznání a léčení žilní trombózy dolních končetin, komplikující se plicní embolií, velmi často smrtící. Etiologie této tzv. tromboembolické nemoci žilního původu, jak tuto chorobnou jednotku Bobek pojmenoval, byla na počátku padesátých let nejasná. Uplatňovala se zde celá řada faktorů, kromě jiných se uvažovalo na základě předběžných německých a švýcarských studií také o vlivu meteorologických faktorů. Proto začal Bobek se svými spolupracovníky tuto problematiku komplexně řešit a od roku 1954 jsme pracovali i na tématu meteorotropismu náhlé srdečné smrti, zejména plicní embolie. Výsledky byly publikovány v našem i zahraničním písemnictví. Z té doby se také datuje spolupráce interní kliniky s RNDr. Josefem Brádkou, meteorologem z předpovědní stanice letiště v Praze–Ruzyni a s biofyzikem MUDr. Jiřím Matouškem z LF UK v Plzni. I v současné době nebezpečí žilní tromboembolie trvá díky rozsáhlejším operačním zákrokům i ve vyšších věkových skupinách, větší četnosti polytraumat, např. při dopravních nehodách na dálnicích, díky letům na dlouhé vzdálenosti s průvodní imobilitou, dehydratací a snad i disharmonií v biologických rytmech. V poslední době se také objevují údaje o nepříznivém vlivu sníženého tlaku vzduchu na hemostázu, např. v časopise *The Lancet* (Vol. 356, November 11, 2000, No 9242, pp. 1657-1658).

O skutečném kouzlu osobnosti profesora Bobka svědčí např. výroky prof. Ing. Vladimíra Havlíčka, DrSc.: „Bobek je pro mě ztělesněním povahy typického anglického gentlemana“, ale i ocenění „velmi živé odborné a nezapomenutelné Bobkovy vědecko-organizační činnosti v rámci Odborné bioklimatologické skupiny a Bioklimatologické komise“. Z korespondence prof. Bobka vyplývá, že měl vřelé kontakty s nestorem československé meteorologie a klimatologie prof. dr. Aloisem Gregorem a především s akademikem Novákem, který v dopise ze 3. října 1962 kromě jiného píše o svých zdravotních problémech a uvádí: „Fakt je, že čtyřhodinové řízení schůze Bioklimatologické komise mě nezničilo, naopak povzbudilo. Jen škoda, že jsem si nemohl popít piva s Bobkem! Mám pít plzeňské“. Bobek byl také autorem laudácia u příležitosti 75. Novákových narozenin 14. 2. 1963 v Praze. Tento rok mu Novák navrhl vzájemné tykání a 18. 9. 1964, v posledním dopise před Bobkovou smrtí, Novák souhlasí se záměrem Bioklimatologické skupiny ČSMS zřídit samostatnou Bioklimatologickou společnost při ČSAV. Současně se těšil na Bobkovu návštěvu v Domě vědeckých pracovníků ČSAV na zámku v Bechyni, která se však již neuskutečnila, protože Bobka zastihla vteřinová koronární smrt na zasedání

vědecké rady MZd v kruhu československých koryfejí lékařské vědy, kteří se ani nepokusili o resuscitaci...!

Od té doby na profesora Bobka jen vzpomínáme a často se nám vybavují slova staré české písně v parafrázi: „Pijte pivo s Bobkem, jezte Bedrník. Nebudete stonat, nebudete mřít“.

Rudolf Barcal

K osmdesátinám doc. Ing. Vlastimila Pasáka, DrSc.

Jeden z mála zakládajících členů Čs. bioklimatologické společnosti a její dlouholetý aktivní funkcionář se v prosinci 2004 dožívá požehnaného věku – osmdesáti let.

Do Čs. bioklimatologické společnosti ho přivedla jeho odborná činnost v oblasti výzkumu problematiky meliorací v zemědělské a lesní krajině, kde se mimo jiné zaměřil na studium vlivu lesa na bioklima přízemní vrstvy vzduchu.

Odborné předpoklady pro úspěšnou celoživotní práci získal studiem na fakultě zemědělského a lesního inženýrství Českého vysokého učení technického v Praze (ČVUT), kam po maturitě na gymnáziu v Táboře nastoupil a v roce 1948 studium ukončil jako lesní inženýr.

Vážnost zájmu o problematiku aplikované meteorologie a klimatologie potvrdil mimořádným studiem na Karlově univerzitě (KU) u prof. Gregora. Z tohoto období odborné práce jubilanta pocházejí publikace, řešící vliv lesních porostů na bioklima přízemní vrstvy vzduchu.

Jako pracovník Výzkumného ústavu zemědělsko lesnických meliorací obhájil v roce 1959 kandidátskou disertační práci a v roce 1966 se habilitoval pro obor meliorací na tehdejší Vysoké škole zemědělské (VŠZ) v Praze. Odbornou kvalifikaci završil úspěšnou obhajobou doktorské disertační práce v roce 1981. Znalosti oboru ochotně předával řadu let studentům na VŠZ, ale i na ČVUT a KU.

Pracoviště, na jehož rozvoji se celoživotně podílel, oslavilo v roce 2004 padesát let trvání. Příprav a realizace oslav se jubilant aktivně zúčastnil, zejména jako „živá kronika“ ústavu při přípravě a vydání jubilejního sborníku.

Na výzkumném pracovišti, které v průběhu let několikrát změnilo název, zastával řadu významných funkcí. Byl mimo jiné náměstkem ředitele a později vedoucím odboru agromeliorací.

Hlavním odborným zaměřením doc. V. Pasáka byla problematika půdní eroze a výsledkem práce je řada publikací a odborných referátů na konferencích doma i v zahraničí.

Čs. bioklimatologická společnost v jubilantovi má po celou dobu obětavého a ochotného funkcionáře a z jeho práce v hlavním výboru společnosti je třeba vyzvednout zejména funkci vědeckého sekretáře a jeho zásluhy za plynulé vydávání Zpravodaje této společnosti.

Kolega doc. V. Pasák významně přispěl k životu bioklimatologické společnosti a myslím, že mohu jménem všech jejích členů při příležitosti jeho osmdesátin upřímně za jeho zásluhy poděkovat a do dalších let života popřát, aby mu sloužilo zdraví a mohl nadále rozdávat, pro něho tak příznačný, životní optimismus.

Vladimír Coufal

Jubilanti v roce 2004

= 60 let =

Vašků Zdeněk Ing. CSc. 11. 9.1944

= 70 let =

Fišer Antonín MVDr. DrSc. 22. 4.1934

= 75 let =

Hampl Karel MUDr. 4. 1.1929

Kopanev Oleg Doc. PhDr. RNDr. CSc. 31. 3.1929

= 80 let =

Pasák Vlastimil Doc. Ing. DrSc. 23.12.1924

= 87 let =

Bradna Jiří MUDr. 28. 7.1917

= 91 let =

Rašková Helena Prof. MUDr. DrSc. 2. 1.1913

Přejeme všem našim jubilantům hodně zdraví a spokojenosti!